

Anmälan mot Överförmyndarnämnden i Forshaga kommun angående bristfällig tillsyn, bl.a. fråga om förordnande av god man enligt 11 kap. 2 § föräldrabalken och sammanblandning av tillgångar

Anmälan

I en anmälan, jämte komplettering, till JO framförde AA klagomål mot Överförmyndarnämnden i Forshaga kommun. Till anmälan fogade AA överförmyndarnämndens akt i ärendet rörande godmanskap för BB. Av anmälan framgick i huvudsak följande.

CC var sedan 2003 förordnad som god man för BB. Den gode mannen var sedan flera år tillbaka på obestånd och saknade utmätningsbara tillgångar. Sedan 2007 hade han utgett gåvor om tiotusentals kronor till huvudmannen utan att en god man (enligt 11 kap. 2 § föräldrabalken; JO:s anmärkning) hade förordnats. I strid med det s.k. sammanblandningsförbudet i 12 kap. 6 § föräldrabalken förvaltade CC huvudmannens medel på två av sina egna konton.

AA – som vid tiden för anmälan var anställd som kommunjurist vid Forshaga kommun – påtalade dessa förhållanden för överförmyndarnämnden, men nämnden vidtog inte några åtgärder. AA föreslog också att nämnden skulle entlediga den gode mannen, men nämnden beslutade att låta CC kvarstå som god man för BB. AA klagade på att överförmyndarnämnden inte hade anmärkt mot den gode mannens förvaltning och begärde att JO skulle granska ärendet.

Utredning

Överförmyndarnämndens i Forshaga kommun akt i ärendet rörande godmanskap för BB granskades.

Anmälan remitterades därefter till Överförmyndarnämnden i Forshaga kommun som anmodades att inkomma med yttrande. I sitt remissvar anförde nämnden följande.

Detta ärende är ytterst beklagligt. I sina enskildheter har både överförmyndarnämnden och dess handläggare AA handlagt detta ärende på ett sätt som kan kritiseras. Det som dock är det viktigaste är att huvudmannen inte lidit någon skada eller rättsförlust. Dock kan inte uteslutas att han lidit men p.g.a. turbulensen kring hans person.

JO har haft den mycket omfattande akten hos sig en längre tid varför nämnden inte bifogar några kopior från den eller tar upp enskildheter då innehållet är känt.

Överförmyndarnämnden har nu rekryterat en ny handläggare och kommer att göra en omstart för att handläggningen i fortsättningen ska förbättras och kontakterna med huvudmän och ställföreträdare ska hålla en god standard.

Beträffande de berörda i detta ärende vill överförmyndarnämnden nämna följande.

Huvudmannen

Han är en 45 årig man, som har god man sedan han blev vuxen. Han omfattas av LSS och bor i ett av kommunens särskilda boenden där han har stöd av personal. Huvudmannen har en blygsam ekonomi med en inkomst av sjukbidrag. Han har ett gott förhållande till sina föräldrar och sedan 2003 är fadern god man. Huvudmannen är en känslig person och all turbulens kring honom det senaste året har han mått dåligt av.

Gode mannen

Han förordnades som god man 2003. Sedan 1993 har han en stor skuld (c:a 1 200 000 kr) hos kronofogdemyndigheten efter problem i sitt företag, som han då ägde. Rent formellt är han alltså på obestånd. Förhållandet till sin fru hustru är gott när det gäller omsorgerna om sonen/ huvudmannen. Godmanskapet har han skött på ett utmärkt sätt med undantag av de två frågor som AA tar upp i sin anmälan. När årsredovisningen för 2007 inkommit uppdagades att den gode mannen lämnat en gåva till sin son. Det var genom ett arvsavstående som de två myndiga barnen fick gåvor. Här gjorde gode mannen/fadern fel då han inte informerade överförmyndarnämnden så att en tillfällig god man kunde förordnats för mottagande av gåvan.

Vidare upptäcktes att den gode mannen hade en del av huvudmannens tillgångar på två bankkonton i eget namn. Det har inte kunnat visas att några av tillgångarna använts för annat än huvudmannens behov. Överförmyndarnämnden kritiserade den gode mannen och uppmanade honom att öppna egna konton för huvudmannens räkning med överförmyndarspär och överföra behållningen dit.

Överförmyndarnämnden

T.o.m. 2006 hade Forshaga kommun en ensamöverförmyndare men fr.o.m. 2007 inrättade kommunfullmäktige i stället en överförmyndarnämnd. Vi i nämnden är nu inne på vårt sista år av mandatperioden. När vi tillträdde saknade vi helt kännedom om vad överförmyndarnämnden hade för uppgifter. Vi läste lagparagrafer och den litteratur vi hade tillgång till men nu efter drygt tre års verksamhet vet vi att det var helt otillräckligt och vår kunskapsnivå är fortfarande otillräcklig för de grannliga beslut, som vi har att fatta. Med bättre kompetens hade vi förstått bättre och agerat annorlunda i det nu aktuella ärendet.

Överförmyndarhandläggaren

När överförmyndarnämnden inrättades 2007 saknades tjänstemannastöd. Kommunen inrättade då en tjänst för kommunjurist. Överförmyndarnämnden fick disponera 50 % av arbetstiden och 25 % såldes till Munkfors kommun. Kvarvarande 25 % användes för andra juridiska arbetsuppgifter i Forshaga kommun. AA anställdes. Det har sedermera visat sig för oss att han var helt nyutbildad och att denna tjänst var hans första efter ett par begränsade praktikarbeten under ett par år efter examen 2004. Han saknade helt erfarenhet av överförmyndarverksamhet vilket vi småningom fick klart för oss.

Det har inte gått bra för AA. Hans omdöme har brustit. Hans teoretiska kunskaper är goda. Men osäkerhet och bristande erfarenhet har han kompenserat genom en bokstavstolkning av de omfattande lagreglerna i verksamheten. I sina många kontakter med allmänheten, ställföreträdare och myndigheter har han uttryckt sig på en svårförståelig kanslislvenska och så byråkratiskt att många inte förstått vad han menat. Många har uppfattat sig nertryckta. Detta har visat sig vara mycket negativt för överförmyndarverksamheten och vi i överförmyndarnämnden borde ha ingripit

för en ändring på ett tidigt stadium. Vi trodde att det skulle vara på det här sättet och ifrågasatte inte AA vilket vi borde ha gjort när vi nu ser konsekvenserna. Många ställföreträdare reagerade småningom negativt och hörde av sig både till överförmyndarnämnden och till kommunstyrelsens ordförande och kommunchefen. Både kommunchefen och vi hade samtal med AA för att få honom att ändra sig.

När det gäller det nu aktuella ärendet trappades en konflikt upp mellan nämnden och handläggare och det utvecklades till en personkonflikt. Han såg nämndens agerande som ett rent personangrepp mot honom och accepterade inte att det är nämnden som har det yttersta ansvaret och beslutsrätt. Han kunde inte acceptera att nämnden gjorde en annan bedömning än han själv.

Motsättningarna skärptes och han sade upp sin anställning och slutade den 1 maj då han erhållit en anställning som tingsnotarie.

Överförmyndarnämndens bedömning

AA anser att överförmyndarnämnden gjorde fel när vi inte entledigade den gode mannen (FB 11 kap. 20 §) p.g.a. hans stora skuld och att han därigenom inte var rättrådig. Vi håller inte med honom.

Skulden är onekligen omfattande men är 15 år gammal och härrör sig från tidigare näringsverksamhet. Den gode mannen har hela tiden varit mån om sin son/huvudman och skött uppdraget felfritt med undantag av de redovisade två felen.

Felet med gåvan till huvudmannen utan att tillfällig god man utsetts bedömer vi beror på ren okunskap. Någon skada har detta inte medfört för huvudmannen. Felet med att blanda samman egna och huvudmannens tillgångar genom att gode mannen satt in huvudmannens tillgångar på eget konto är allvarigare och innebar risk för en förmögenhetsförlust för huvudmannen. Då vi efter kontroll kunnat förvissa oss om att detta inte hade skett och huvudmannen därefter fått egna överförmyndarspärade konton anser vi att felet är tillrättat.

Det är viktigt för huvudmannen att det råder trygghet och förtroende till anhöriga och god man. Denna huvudman, med sitt handikapp, är särskilt beroende av detta för ett gott liv. Båda hans föräldrar har en enad omsorg om honom och fadern är dessutom god man. Kontakter med vårdpersonal har övertygat oss om att det vore mycket olyckligt om det skedde ett byte av god man och att nuvarande god man fungerar bra.

De två fel som den gode mannen gjort måste ses mot bakgrund av att han i sju år fungerat bra som god man och att felen rättats till och inte inneburit något negativt för huvudmannen. Den stora skulden som den gode mannen har innebär en risk för att han använder de medel, som han har tillgång till från huvudmannen på ett felaktigt sätt. Dessa medel är dock av mindre omfattning på transaktionskontot. Eftersom det har visats vara av stort värde för huvudmannen att få behålla nuvarande gode man, det gått mer än 15 år sedan skulden uppstod och att han skött sitt uppdrag bra har vi bedömt risken för förskingring som försumbar. Därför anser överförmyndarnämnden att den gode mannen är rättrådig när det gäller detta uppdrag. Att mot denna bakgrund entlediga den gode mannen bedömde vi som varken nödvändigt eller lämpligt varför vi inte följde överförmyndarhandläggarens beslutsförslag.

Överförmyndarhandläggaren har i sin handläggning skriftligt och muntligt uppträtt så han förtjänar kritik i vissa avseenden. Hans yrkesnit i kombination med bristande erfarenhet bedömer vi vara orsak till detta. Stundtals får man intryck av att han anser förhållanden antingen vara svarta eller vita. Detta befrämjar inte ett gott förhållande i ärendehandläggningen.

Hur den gode mannen förhåller sig till sina fordringsägare ligger utanför överförmyndarnämndens verksamhet.

AA undertecknade oftast sina brev ”På överförmyndarnämndens vägnar”. När det direkt var skrivelser med stöd av nämndens delegeringsordning är detta korrekt. För övriga brev står inte nämnden alltid bakom innehåll och formuleringar utan det får stå för honom själv.

Vid handläggningen av detta ärende, och övriga ärenden, är överförmyndarnämndens ledstjärna att inom gällande regelverk besluta för huvudmannens bästa med iakttagande av en godtagbar säkerhet.

AA kommenterade remissyttrandet och gav därvid in ytterligare handlingar till JO.

Bedömning

Beslut angående entledigande av god man

JO:s huvuduppgift är att granska att myndigheter följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Granskningen är av rättslig art och avser främst att myndigheterna har följt de regler som gäller för förfarandet, dvs. att en myndighet har handlagt ett ärende i korrekt i formellt hänseende. JO brukar inte ta ställning till om ett beslut är rätt i sak. Mot denna bakgrund uttalar jag mig inte angående om överförmyndarnämndens beslut angående entledigande av CC som god man för BB var riktigt eller inte.

Förordnande av god man enligt 11 kap. 2 § föräldrabalken

Enligt 11 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken (FB) ska överförmyndarnämnden förordna god man när den som har en god man ska företa en rättshandling eller vara part i en rättegång och behöver hjälp men enligt 12 kap. 8 § inte kan företrädas av den gode mannen. Enligt tredje stycket ska överförmyndarnämnden också i andra fall än som avses i andra stycket förordna god man för den som har god man, i angelägenheter där den enskilde har ett intresse som strider mot en sådan företrädares intresse. Överförmyndarnämnden ska meddela ett sådant förordnande om det begärs av den gode mannen eller den som denne i sådan egenskap företräder eller om det annars är lämpligt.

Av 12 kap. 8 § FB följer bl.a. att en god man inte har rätt att företräda den enskilde, om det uppstår en fråga om rättshandling eller rättegång mellan den enskilde å ena sidan och den gode mannen å andra sidan.

Av utredningen framgår att överförmyndarnämnden, då den fick klart för sig att CC hade lämnat en gåva till BB, sammanträffade med den gode mannen och fick omständigheterna kring rättshandlingen beskrivna för sig. Några ytterligare åtgärder i anledning av den gode mannens gåva till huvudmannen har nämnden inte vidtagit.

Enligt min uppfattning borde nämnden, så fort den fick kännedom om att den gode mannen hade lämnat en gåva till huvudmannen, i enlighet med 11 kap. 2 § FB ha förordnat en god man att fortsättningsvis bevaka BB:s rätt i anledning av gåvan. Nämnden borde i vart fall ha övervägt huruvida det förelåg behov av en sådan god man. Om ett sådant övervägande hade gjorts, och nämnden då bedömt att behov saknades, borde detta ha dokumenterats. Så har inte skett och nämnden förtjänar kritik för sin underlåtenhet i dessa avseenden.

Sammanblandning av medel och s.k. överförmyndarspär

Av 12 kap. 6 § FB framgår att gode män ska se till att pengar och värdepapper som tillhör den enskilde förvaras så att de inte sammanblandas med tillgångar som ställföreträdaren annars förvaltar.

Med tillgångar som ställföreträdaren annars förvaltar avses enligt förarbetena dels egna tillgångar, dels tillgångar som kan tillhöra någon annan som ställföreträdaren bistår. Att tillgångar som tillhör olika personer inte får blandas samman innebär bl.a. att, vid insättning på bank, skilda konton måste användas (se prop. 1993/94:251 s. 214).

Enligt 14 kap. 8 § FB får pengar som har satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag endast tas ut efter samtycke från överförmyndarnämnden (s.k. överförmyndarspär, JO:s anmärkning). Undantag från kravet på samtycke görs bl.a. avseende uttag av pengar som behöver hållas tillgängliga för den enskildes uppehälle om den gode mannen vid insättningen gjort förbehåll om att de får tas ut utan samtycke från överförmyndarnämnden.

Utredningen har visat att den gode mannen har förvaltat en del av huvudmannens tillgångar på sina egna konton. Att så var fallet borde nämnden ha upptäckt redan i samband med granskningen av årsräkningen för 2006, dvs. den första årsräkning som granskades efter nämndens inrättande. Förhållandet synes dock ha uppmärksamrats först i samband med att granskningsförfarandet avseende årsräkningen för 2007 inleddes, dvs. under våren 2008. Att huvudmannens medel förvaltades på den gode mannens konton har därefter varit föremål för viss behandling i nämnden, som också har uppmanat den gode mannen att åtgärda denna brist (se bl.a. nämndens protokoll den 14 september 2009 och nämndens notering i samband med granskningen av årsräkningen för 2008). Såvitt framgår av akten synes dock inte någon reell uppföljning, dvs. en faktisk kontroll av om den gode mannen hade överfört BB:s tillgångar till konton i dennes namn, ha vidtagits förrän i samband med att överförmyndarnämnden yttrade sig till JO. Även om bristerna i detta avseende numera synes ha åtgärdats, är jag kritisk till den bristfälliga tillsynen och uppföljningen.

Övrigt

Vid min granskning har jag i övrigt inte funnit något som motiverar kritik eller något ytterligare uttalande.

Ärendet avslutas.